

УДК 811. 161. 2'282

Наталія ДЯЧЕНКО

НОМІНАТИВНІ ПОЛЯ НАЗВ ІЗ ЗАГАЛЬНОЮ СОМАТИЧНОЮ СЕМАНТИКОЮ В УКРАЇНСЬКИХ ДІАЛЕКТАХ

У статті представлено номінативні поля назв із загальною соматичною семантикою в українських діалектах; з'ясовано дериваційну продуктивність аналізованих соматонімів; виявлено закономірності формування номінативних полів соматизмів; встановлено мотивацію появи відсоматичних похідних.

Ключові слова: соматизми, лексика, українські діалекти, семантика, мотивація.

Постановка проблеми. Розв'язання широкого кола проблем сучасної діалектології забезпечується завдяки системному підходу до вивчення лінгвальних явищ. Однією з умов створення цілісної картини лексико-семантичного рівня мови є моделювання його сегментів, яке здійснюється шляхом опису й зіставлення структур лексичних мікросистем. Залежно від поставлених завдань зіставлення може провадитися в різних площинах – говірка : літературна мова, говірка : говірка, говірка : надговіркова (наддіалектна) модель¹. У межах останнього типу опозицій реалізується співвідношення інваріанта (наддіалектної моделі) і варіанта (реальної говірки)².

Вибір ТГЛ соматизмів як об'єкта спостережень зумовлений належністю багатьох її елементів до давнього шару лексики, окремих – до індоєвропейського етапу розвитку мови³; до того ж переважна більшість соматонімів має розгалужену семантичну структуру й виявляє значний словотвірний потенціал. Тому вивчення відсоматичних дериватів крізь призму ідеографічних зв'язків з іншими ТГЛ дає змогу комплексно дослідити номінативні процеси в говірках. При цьому з'ясування дериваційної потужності соматонімів на наддіалектному рівні відтворює мовну картину світу українців загалом, тоді як

¹ Гриценко П. Ю. Моделювання діалектної системи лексики / П. Ю. Гриценко. – К. : Наукова думка, 1984. – С. 4.

² Євтушок О. Модель і її мовленнєва реалізація: лексичний і семантичний аспекти / О. Євтушок // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 10. – Рівне : РДГУ, 2002. – С. 146.

³ Критенко А. П. Лексика // Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / [за ред. Мельничука О. С.]. – К. : Наукова думка. – С. 500.

реалізація номінативних полів соматизмів у сучасній говірці – особливості світосприйняття її носіями. У зіставленні надговіркової моделі й говіркової системи інваріантна наддіалектна модель виконує функцію еталона⁴, робочого інструмента дослідника для виявлення мовних одиниць, їхніх структур у говірках як діалектних системах, що є першим кроком для наступної типології говірок. Важливо, що дані окремих говірок можуть доповнювати наддіалектні моделі новими елементами, усуваючи лакуни в представленні матеріалу, зумовлені диференційним характером більшості діалектних лексикографічних праць, фрагментарністю охоплення території тощо. Такі двопланові – на рівні інваріанта й окремих говірок – дослідження мають перспективу, оскільки, припускаємо, набори елементів, напрямів і засобів деривації в говірках можуть бути відмінними, зокрема говірки можуть зберігати ендемізми. Результати такого зіставлення, які ґрунтуватимуться на матеріалі, зібраному в різних говірках, можуть бути покладені в основу їх зіставного вивчення.

Аналіз останніх досліджень із теми. Щоб об'єктивно встановити рівень номінативної потужності соматичної лексики, враховуємо не лише семантичні деривати, поява яких не пов'язана зі структурними змінами слів, а й формальні деривати – афіксальні похідні від соматизмів. Їх розглядаємо в межах дериваційного гнізда – кінечного на момент опису репертуару одиниць, об'єднаного спільністю твірної основи, з достатньо виразними чи зневиразненими на синхронному рівні ознаками формальних зв'язків.

В українському мовознавстві вивчення структурної організації мови на рівні дослідження словотвірних гнізд пов'язане насамперед зі студіями І. І. Ковалика, який розробив теоретичне підґрунтя для “всебічного вивчення словотвірної системи сучасної української мови як сукупності всіх словотвірних гнізд”⁵. Настанови дослідника реалізовано в працях В. І. Верещака, М. П. Лесюка, Н. Я. Тишківської, М. І. Голянич та ін.⁶ Перспективність гніздового опису лексики в україністиці засвідчив і “Кореневий гніздовий словник української мови” Є. А. Карпіловської. Оскільки словотвірні гнізда, як і будь-яке інше лінгвальне явище, можна розглядати в статичі і в динаміці, дериваційний потенціал словотвірних одиниць на діахронному рівні може продемонструвати етапи, причини та послідовність формування дериваційних гнізд (О. І. Ліаді⁷, Т. О. Черниш⁸). У працях, де дослідження словотвірних гнізд провадиться на синхронному рівні, визначається рівень словотвірної потужності твірних основ, морфологічна варіантність кореневих морфем, інвентар афіксів (див. праці: М. П. Лесюка⁹, В. А. Ткаченка¹⁰, Т. Г. Шевченка¹¹).

⁴ Толстой Н. И. Из опытов типологического исследования славянского словарного состава / Н. И. Толстой // Вопросы языкознания. – 1963. – № 1. – С. 31.

⁵ Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови: Гнізда слів з вершинами – омографічними коренями / Є. А. Карпіловська. – К.: Укр. енциклопедія, 2002. – С. 4.

⁶ Лесюк М. Дослідження словотвору на рівні словотвірних гнізд / М. Лесюк // Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Філологія. – Випуск XV–XVIII. – Івано-Франківськ, 2007 – С. 212–216.

⁷ Илиади А. И. Об одной группе соматической лексики в связи с вопросами славянской именной суффиксации / А. И. Илиади // Folia onomastica Croatica 10. – Zagreb, 2001. – С. 83–93.

⁸ Черниш Т. О. Слов'янська лексика в історико-етимологічному висвітленні (гніздовий підхід): Монографія / Т. О. Черниш. – К., 2003. – 480 с.

⁹ Лесюк М. Цит. праця.

Пропонована розвідка є дослідженням номінативних полів соматонімів та відсоматичних формальних дериватів, котре спрямоване на встановлення процесів семантичного розвитку, що відбуваються при словотворенні на базі первинних соматизмів. Щоб з'ясувати продуктивність соматонімів як бази творення похідних номінативних одиниць, окремо розглядаємо семантичні деривати, поява яких не викликає структурних змін у фонемному й морфемному складі слів, та формальні деривати – афіксальні похідні від соматизмів; останні аналізуємо в межах дериваційного гнізда. При цьому центральним об'єктом спостережень залишаються номінативні процеси, тому похідні диференційовано не за ступенем віддаленості від базового слова, а на підставі встановлення мотиваційних відношень між первинним соматизмом і відсоматичними дериватами; основну увагу зосереджено на сучасних мовних свідченнях, які дозволяють з'ясувати продуктивність основ соматонімів в українському діалектному континуумі як модельованій цілості.

Мета статті – представити номінативні поля назв із загальною соматичною семантикою в українських діалектах; з'ясувати дериваційну продуктивність аналізованих соматонімів; виявити закономірності формування номінативних полів соматизмів й установити мотивацію появи відсоматичних похідних.

Виклад основного матеріалу. У говірковому мовленні функціонує низка лексем – загальних назв людського тіла (*тіло, плоть, труп*), а також на позначення зовнішнього вигляду людини (*хв'їгура, стан, поста^оноука* ‘статура, фігура, склад тіла людини’ [ГСМ, с. 112], *хви^игура* [СГНН IV, с. 192], *стан* [СУСГ, с. 197], *фі^игура* [СУСГ, с. 214]).

Найбільш загальна соматична семантика притаманна лексемі *плоть* ‘тіло людини або інших живих істот на противагу психіці, духовному началу’. Усвідомлення мовцями “чужорідності” цієї назви через належність до книжної лексики (за визначенням В. В. Німчука, ще в давньоруській мові вона використовувалася переважно в релігійних текстах¹²) зумовило її витіснення із побутового мовлення, тому в діалектних джерелах вона не зафіксована. Натомість діалектності досить часто послуговуються похідними атрибутивами – композитами-антонімами *ч'їстон^илотний* ‘охайний, який дотримується чистоти’ [ЛЛР, с. 61], *чистон^илотний* [СУСГ, с. 223] та *не^ич'їстон^илотний* ‘який не дотримується чистоти’ [ЛЛР, с. 41], *нечистон^илотний* [СУСГ, с. 141], які характеризують людину за відповідною ознакою й мають прозору мотивацію. Представлені деривати, очевидно, є зовсім недавніми запозиченнями з російської мови (наприклад, у “Словарі української мови” Б. Грінченка їх ще не зафіксовано).

Лексема *тіло* в українських діалектах позначає: 1) ‘організм людини загалом із його зовнішніми і внутрішніми проявами’ (у різних діалектах); 2)

¹⁰ Ткаченко В. А. Названня руки в розвитку лексики індоєвропейських мов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.01. / В. А. Ткаченко. – К., 1991. – 16 с.

¹¹ Шевченко Т. Г. Словотвірне гніздо кореня *ціп* в українській мові / Т. Г. Шевченко // Східнослов'янські мови в їх історичному розвитку: Збірник наукових праць, присвячених пам'яті професора Самійленка С. П.: Ч. І. – Запоріжжя, ЗДУ, 1996. – С. 144–146.

¹² Німчук В. В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови / В. В. Німчук. – К. : Наукова думка, 1992. – С. 310.

‘тулуб людини або тварини’ [СЗГ II, с. 201], *тіло* (і варіант *кіл’о*) [Он I, с. 352; Он II, с. 291]; 3) ‘шкіру людини’ [СЗГ II, с. 201].

Похідні лексикалізовані сполучення прикметник + іменник *тіло*: *ґришне тіло* ‘евфемічна назва зовнішніх статевих органів’ [СЗГ I, с. 110] та *божи к’іло* ‘рослина пухівка; *Eriophorum*’ [Горб, с. 80], зауважимо, що позначувана ним рослина має видовжені, гладенькі й м’які приквіткові волоски, які утворюють білий, схожий на ватний жмут; цвіте пухівка у травні – червні¹³. Саме на цей час припадає католицьке свято Божого Тіла. “Комплекс народних звичаїв і повір’їв цього дня долучається в часі та ритуалах до трійцької та купальської обрядовості”, серед якої – плетіння вінків, збір квітів і трав, освячення зелені у церкві та її даліше використання як атрибута лікування чи магії тощо¹⁴. Зважаючи на ареал побутування однозвучних назв рослини і свята, імовірно, є підстави припустити наявність зв’язку між ними на рівні похідності аналізованого номена. Адже позначувана ним рослина має не лише зовнішню подібність до уявлень діалектоносіїв про Боже Тіло (квітка біла, пухнаста і приємна на дотик) – назва може зберігати й обрядову семантику (час цвітіння, особливості використання). Проте брак інформації не дозволяє доказово встановити мотив номінації рослини *божи к’іло*.

Похідні від основи *-тіл-* мають таку мотивацію:

- розташування реалій: *тіл’і́л’ник*, *ті’ел’і́л’ник*, *ті’є́л’і́л’ник* ‘матроська спідня сорочка’, *тіл’і́л’ні́шка*, *ті’ел’і́л’ні́шка* ‘матроська смугаста спідня сорочка’ [Грим, с. 156], *натіл’і́л’ні́ки* ‘спідні чоловічі штани’ [Грим, с. 102], *тіло́г’р’і́йка*, *тіло́г’р’е́йка*, *ті’ел’і́л’г’р’е́йка*, *ті’ел’і́л’г’р’е́йка*, *ті’ел’і́л’г’р’е́йка*, *ті’ел’і́л’г’р’е́йка*, *ті’ел’і́л’г’р’е́йка* ‘тепла безрукавка з ватною підкладкою’ [Грим, с. 156], *тіло́г’р’е́йка* [Он II, с. 291], *тіло́х’ве́йка* ‘дитячий одяг, подібний до свитки’ [Грим, с. 156];

- зовнішня подібність: *ті’ел’і́л’ні́к*, *ті’ел’і́л’ні́к’і* ‘вхід у піч разом з дугоарочним перекриттям над ним’ [НБЛ, с. 264], *те́лі́з*, *те́лі́* ‘пастка на оленів чи косуль’ [Януш, с. 235], *те́лі́ш’і́й* ‘порізаний на поліна стовбур дерева’ [СЗГ II, с. 194];

- функціональне призначення: *чисто́ті́л* (*чисто́ті́л*, *чисто́ті́л*, *чисто́ті́л*, *чисто́ті́л*, *чисто́ті́л*, *ч’і́сто́ті́л*, *ч’і́сто́ті́л*, *ч’і́сто́ті́л*, *ч’і́сто́ті́л*, *ч’і́сто́ті́л*, *ч’і́сто́ті́л*, *ч’і́сто́ті́л*) 1) ‘чистотіл великий; *Chelidonium majus* L.’ [Саб, к. 66; Ом, кк. 60]; 2) ‘підбіл’ [ЛАПП, к. 52]; 3) ‘череда трироздільна; *Bidens tripartita* L.’; 4) ‘гравілат міський; *Geum urbanum* L.’ [Саб, к. 65; нк., с. 92], *чисто́ті́л* *ве́ликий* (*зві́чайний*) ‘чистотіл великий; *Chelidonium majus* L.’ [Саб, к. 66];

- характерна риса позначуваного: *ті́лі́стий* ‘огрядний, з великим животом’ [СЗГ, II, с. 198], *ті́лі́ний* ‘тс.’ [Он II, с. 291].

Старослов’янizm *ті́л’са* ‘тіло’, ‘тіло гладкої людини’ (раніше форма називного відмінка множини від *тіло*) набув в українській мові статусу самостійної лексеми [ЕСУМ V, с. 578]. Діалектний номен *те́л’со* має семантичні континуати: 1) ‘забита, але не розпорошена тварина’; 2) ‘тіло п’яної людини, яка

¹³ Кархут В. В. Ліки навколо нас / В. В. Кархут. – К. : “Здоров’я”, 1974. – С. 157.

¹⁴ Виноградова Л. Н. Божье Тело / Л. Н. Виноградова, Г. И. Кабакова // Славянские древности: этнолингвистический словарь в 5-ти томах / Под. ред. Н. И. Толстого. – Т. 1: А–Г. – М. : Международ. отношения, 1995. – С. 219.

не тримається на ногах' [СПГ, с. 212]; 3) 'надземна частина дерева, яка несе на собі віти, стовбур' *ʼmʼelʼeso* [МЛАПП, с. 73].

Деривати від основи *-ʼteles-*: *ʼteles* 'надземна частина дерева, яка несе на собі віти, стовбур' [МЛАПП, с. 73], *ʼtilʼesnʼij* 'кольору тіла', *ʼtelesnʼij* 'безтілесний' [Он II, с. 283], *doʼjgteʼʼlesij* 'той, який має довгі ноги' [ЛЛР, с. 20]. Можливо, до похідних також належить лексема *ʼteleʼsitʼisʼa*, *ʼtilʼesʼitʼisʼa* 'брижитися (про воду)' [Он II, с. 282] (мотиваційна ознака (МО) – зовнішня подібність, зокрема здатність тіла, шкіри "брижитися").

Номен *ʼtrup* у діалектному мовленні позначає не лише 'труп', а й 'тіло' [КДА II, к. 70], 'стовбур дерева' *ʼtrup* [ОЛА, к. 2]. Похідну назву *ʼtrupʼina* 'стовбур дерева' [СБГ, с. 554], *ʼtrupʼina* [ОЛА, к. 2], з одного боку, за умови збереження діалектоносіями асоціативних зв'язків між твірною й похідною лексемами, можна розглядати як свідчення спільності семантичного розвитку з дериватами від соматизму *ʼmilo* (пор. лексеми *ʼteles*, *ʼmʼelʼeso*, *ʼmiliʼij*, які теж репрезентують це значення), хоча, з іншого боку, номен *ʼtrupʼ* ще в давньоруській мові використовувався на позначення 'стовбура дерева' [ЕСУМ V, с. 657], тоді як лексема *ʼmilo* зберегла свій давній зміст ('тіло живого організму', 'труп')¹⁵.

Деривати від *- trup* – *ʼtrupʼnʼij* 'труп', *ʼtrupʼnʼicʼa* 1) 'стара баба'; 2) 'труп' [Он II, с. 304] – мають прозору мотивацію.

Для лексеми *ʼtuʼša* первинною є функція позначення 'оббілованого і випатраного тіла забитої тварини' [СУМ X, с. 331], 'тіла вбитого великого звіра; туші' *ʼtuʼš* [СЗГ II, с. 215], проте в мовленні вона вживається у вторинній функції, коли йдеться 'про велике і гладке тіло людини' [СУМ X, с. 331].

Крім номенів на позначення загальних назв людського тіла, у говірках функціонують лексеми для номінації семем 'частини тіла' – *ʼčlonki* (пор. поль. *członki*) [Он II, с. 373] – та 'органи відчуття' – *ʼčuvstvo* [Он II, с. 376] (запозичення з рос.): *ʼIzognatʼi iz sego kreʼščenogo rodʼženogo Ivana, iz jʼogo častʼej, iz jʼogo člonkʼiv, iz vsʼix čuvstvʼiv...* [Он II, с. 373].

Лексема *ʼfʼigura* має значення: 1) 'зовнішній вигляд, обриси тіла людини', 'тіло, тулуб, стан кого-небудь', 'будова тіла; статура' на всій території: [СУСГ, с. 214], *ʼfʼigura* [Он II, с. 330], *ʼxvʼigura* [ГСМ, с. 112], *ʼxviʼigura* [СГНН IV, с. 192]; 2) 'оздоба на схрещенні чи стикуванні вітрових дощок коло дахового гребеня' *ʼfʼigura* [НБЛ, с. 221]; 3) 'хрест на роздоріжжі' *ʼxviʼigura* [СЗГ II, с. 226], *ʼfʼigira*, *ʼfʼigura*, *ʼxviʼigira* [Корз, с. 248-249]; 4) 'надгробок, надгробний камінь' *ʼfʼigura* [Он II, с. 330], *ʼxvʼigura*, *ʼxviʼigura* [К, с. 204]. МО вторинних значень – зовнішня подібність.

Похідні прикметники *ʼfʼigurnʼij*, *ʼfʼiguriʼestʼij*, *ʼxvʼiguriʼestʼij* [ЛЛР, с. 58], *ʼfʼiguriʼestʼij* [СУСГ, с. 214], *ʼxvʼigurnʼij* [ГСМ, с. 112], *ʼfʼigurnʼij* [СБГ, с. 591] 'статурний, той, що має струнку, гарну, пропорційно складену фігуру'. Оскільки соматизм *ʼfʼigura* запозичено порівняно недавно, формальні деривати не виходять за межі опису зовнішності людини.

Лексема *ʼstan* має первинну соматичну семантику 'статура, фігура, склад тіла людини' [ГСМ, с. 112], *ʼstan* [СУСГ, с. 197], 'талія' [Он II, с. 248], а також уживається в переносному значенні як 'стовбур дерева' [СУМ IX, с. 642], 'верхня частина жіночої сорочки від плечей до пояса' [СБГ, с. 517], 'міра полотна на

¹⁵ Німчук В. В. Цит. праця. – С. 310, 317.

одну сорочку' (пор. пол. *stan piytna*, слц. *stan*), 'сорочка в процесі шиття без рукавів та обшивки' [Он II, с. 248]. МО вторинних значень – зовнішня подібність до соматизму ('стовбур дерева', 'сорочка в процесі шиття без рукавів та обшивки') та розташування реалій щодо нього ('верхня частина жіночої сорочки...'). Метронімічна семема 'міра полотна...' – результат вторинної метонімії, оскільки назва міри водночас є назвою знаряддя вимірювання.

Похідні від основи *-стан-* мають таку мотивацію:

- зовнішня подібність: *станва* 'бочка для капусти', *с'танов*, *с'таноў*, *с'танов* 'велика, внизу ширша, вгорі вужча бочка для капусти, виготовлена з рівних клепок', 'велика бочка для зерна', 'велика бочка', *с'танова*, *стан'вичка* 'велика, внизу ширша, вгорі вужча бочка для капусти, виготовлена з рівних клепок' [Он II, с. 248], *с'таноўч'а*, *с'тановч'а* 'велика рівна бочка для капусти' [Он II, с. 249] (хоча етимологія цих назв неясна, вчені припускають зв'язок зі *стан*, *с'тати* [ЕСУМ V, с. 395]);

- розташування реалій: *с'таник*, *ста'нок*, *ста'ночок* 'верхня частина жіночої сорочки від плечей до пояса' [СБГ, с. 518], *ста'нок* 'верхня частина сорочки' [СУСГ, с. 198], 'бюстгальтер' [Он II, с. 249];

- характерна риса позначуваного: *с'танистий*, *стано'витий* 'стрункий, статний' [СУСГ, с. 198].

Єдиний дериват від соматомеми *поста'ноўка* 'статура, фігура, склад тіла людини' [ГСМ, с. 112] – атрибутивне сполучення *посто'ноўч'і ч'оло'в'ек* 'статурний, той, що має струнку, гарну, пропорційно складену фігуру' [ГСМ, с. 112].

Відсутню в діалектих джерелах лексему *ста'тура* 1) 'будова, склад тіла людини'; 2) 'зовнішній вигляд, обриси тіла людини' [СУМ, IX, с. 670–671] можна розглядати як потенційну, тому що наявний дериват *ста'турний* 'фасонистий' [СГНН IV, с. 104] (в СУМ зафіксовано із семантикою 'стрункий, з гарною, пропорційно складеною фігурою; статний' [СУМ IX, с. 671]).

Для зіставлення було обрано середньополіську говірку с. Невгодь Овруцького р-ну Житомирської обл., оскільки серед соматичної лексики українських діалектів особливу цінність має матеріал, зібраний у поліських говірках, – одній із найбільш архаїчних діалектних зон Славії.

Корпус лексем на позначення загальної соматичної семантики в досліджуваній мовній мікросистемі кількісно незначний. Для номінації організму людини загалом, із його зовнішніми і внутрішніми проявами в говірці використовують лексему *т'ело* – *плеч'і*, *рук'і*, *груд'і*... [Н]. Для опису зовнішнього вигляду людини послуговуються назвою *ф'ігура* 'статура, фігура, склад тіла людини' [Н].

Деривати від цих назв: *т'елог'р'єйка без рука'воў* 'тепла безрукавка з ватною підкладкою', *ч'істо'т'кл* 'чистотіл великий; *Chelidonium majus* L.' та *ф'ігурні* 'з гарною фігурою' [Н].

Як і на наддіалектному рівні, у говірці відсутня лексема *плоть*, проте зафіксовано похідні від цієї основи: *ч'істон'лфтні* 'охайний, який дотримується чистоти' та *неч'істон'лфтні* 'який не дотримується чистоти' [Н].

Висновки. Структурний аналіз семантики загальних назв людського тіла засвідчив: при зіставленні їх формальних і семантичних дериватів із загальною

схемою поділу лексики (за класифікацією В.Вартбурга і Халліга¹⁶) було виявлено, що вони представлені майже в усіх ТГЛ (виняток становлять ТГЛ душа і розум та а ргіогі). Найбільшу кількість похідних від аналізованих назв утворено на позначення людини як живої істоти та її потреб, зокрема назв одягу, зовнішності, а також рослинного світу.

Дослідження соматичної лексики в опозиції модель : говірка підтвердило припущення: інваріантні моделі, відтворюючи сукупний результат мовотворення в різних говірках, водночас є інструментом виявлення реального наповнення семантичних полів аналізованих номенів у говірках, окреслюють спільне й відмінне, локальне у різних говірках.

Перспективи подальшого дослідження проблеми. Отримані результати переконують, що, незважаючи на значне відтворення цього шару лексики в джерелах, наступним етапом має бути обстеження соматичної лексики всього українського діалектного континууму, що дозволить простежити наявність : відсутність припущення про неоднаковість сумарної продуктивності на наддіалектному рівні й у говірці, з'ясувати, чи існують якісь регіональні типи на рівні функціонування відсоматичних похідних.

Список скорочень джерел

Горб Горбач О. Словник діалектної лексики північно-наддністрянської говірки сіл Романів, Підсоснів й Ладогів (1965) / О.Горбач // Зібрані статті V. Діалектологія. – Мюнхен, 1993. – Т.V. – С. 75–156.

Грим Гримашевич Г.І. Словник назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок / Г.Гримашевич. – Житомир, 2002. – 184 с.

ГСМ Говірка села Машеве Чорнобильського району. – К. : Довіра, 2003. – Ч. 3 : Матеріали до Лексичного атласу української мови / [уклад.: Ю.І.Бідношия [та ін.]. – 225с. : іл.

ЕСУМ Етимологічний словник української мови [Текст] : у 7 т. / голов. ред. О. С. Мельничук ; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. – К. : Наукова думка, 1982–2012.

К Конобродська В. Поліський поховальний і поминальний обряди / В. Конобродська. – Т. 1. – Етнолінгвістичні студії. – Житомир, “Полісся”, 2007. – 352 с.

КДА Карпатский диалектологический атлас / [Бернштейн С. Б., Иллич-Свитыч В. М., Клепикова Г. П. и др.] – М., 1967. – Ч. 1–2.

Корз Корзонюк М. М. Матеріали до словника західноволинських говірок / М. Корзонюк // Українська діалектна лексика. – К.: Наук. думка, 1987. – С. 62-267.

ЛАПП Никончук М. В. Лексичний атлас Правобережного Полісся / М. В. Никончук. – К., Житомир, 1994. – 418 с.

ЛЛР Леснова В. В. Матеріали до словника говірок Східної Слобожанщини: Людина та її риси / В. В. Леснова. – Луганськ : Видавництво „Шлях”, 1999. – 76 с.

МЛАПП Никончук М. В. Матеріали до лексичного атласу української мови: Правобережне Полісся / М. В. Никончук, О. М. Никончук. – К. : Наукова думка. – 1979. – 316 с.

Н запис зроблено в с. Невгоди Овруцького р-ну Житомирської обл.

НБЛ Никончук М. В. Будівельна лексика Правобережного Полісся в лексико-семантичній системі східнослов'янських мов / М. В. Никончук, О. М. Никончук. – Житомир : Редакційно-видавничий відділ облполіграфвидаву, 1990. – 372 с.

ОЛА Общеславянский лингвистический атлас. Серия лексико-словообразовательная. Выпуск 3. Растительный мир. – Минск, 2000. – 162 с.

¹⁶ Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1976. – С. 256–257.

- Ом** Омельковець Р. С. Номінація лікарських рослин в українському західнополіському говорі / Р. С. Омельковець. – Луцьк: “Вежа”, 2006. – 302 с.
- Он** Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок / М. Й. Онишкевич. – К. : Наукова думка, 1984. – Ч. 1–2.
- Саб** Сабадош І. В. Атлас ботанічної лексики української мови / І. В. Сабадош. – Ужгород, 1999. – 103 с.
- СБГ** Словник буковинських говірок / [за заг. ред. Н. В. Гуйванюк]. – Чернівці: Рута, 2005. – 688 с.
- СГНН** Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя, 1992. – Т. 1–4.
- СЗГ** Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок / Г. Л. Аркушин. – Луцьк, 2000. – Т. 1–2.
- СПГ** Лисенко П. С. Словник поліських говорів / П. С. Лисенко. – К. : Наукова думка, 1974. – 260 с.
- СУМ** Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; [за ред. І. К. Білодіда] – К. : Наукова думка, 1970–1980.
- СУСГ** Глуховцева К. Д. Словник українських східнослов'янських говірок / [К. Д. Глуховцева, В. В. Лєснова., І. О. Ніколаєнко та ін.]. – Луганськ, 2002. – 233 с.
- Janyw** Janyw J. Słownik huculski / J. Janyw. – Kraków : Wydawnictwo naukowe DWN, 2001. – 294 s. : іл.

Наталія Дяченко

Номинативные поля названий с обобщенной соматической семантикой в украинских диалектах

В статье проанализированы номинативные поля названий с обобщенной соматической семантикой в украинских диалектах, деривационный потенциал рассматриваемых соматономенов, закономерности формирования номинативных полей соматизмов, мотивация отсоматических производных.

Ключевые слова: соматизмы, лексика, украинские диалекты, семантика, мотивация.

Dyachenko Natalya

Nominative fields of somatic semantic names in Ukrainian dialects

The article analyzes the nominative fields of names with generalized somatic semantics in Ukrainian dialects, the derivational potential of the considered somatonyms, formation of nominative fields of somatisms, the motivation from somatic derivatives.

Key words: somatisms, vocabulary, Ukrainian dialects, semantics, motivation.